

Rozdíly mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů

Hana Rechová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Hana Rechová**
Osobní číslo: **H138095**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Rozdíly mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena na hledání odpovědí na otázky:

- jaké jsou rozdíly v hierarchii hodnot mladých lidí a jejich prarodičů;
- proč jsou rozdíly v hierarchii hodnot mladých lidí a jejich prarodičů;
- má-li společné soužití mladých lidí a jejich prarodičů vliv na hierarchii hodnot.

Součástí práce bude realizovaný výzkum (kvantitativní a kvalitativní) zaměřený na hledání rozdílů v hierarchii hodnot mladých lidí a jejich prarodičů.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Gavora, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Paido, 2010, ISBN 978-80-7315-185-0.

Hendl, J. Kvalitativní výzkum - základní metody a aplikace. Praha: Portál, 2005, ISBN 978-80-262-0219-6.

Kohoutek, R. Základy užité psychologie. Brno: Akademické nakladatelství, s.r.o., 2002, ISBN 80-214-2203-3.

Smékal, V. Pozvání do psychologie osobnosti. Brno: Barrister a Principal, 2002, ISBN 80-85947-80-3.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Irena Ocetková, Ph.D.

Institut mezioborových studií

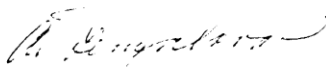
Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

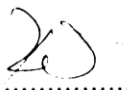
Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 17. 4. 2016

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci se zabývám srovnáním hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů.

V teoretické části objasňuji pojmy, se kterými pracuji - mladí lidé, prarodiče, hierarchie hodnot a hodnota. V praktické části popisuji průběh svého výzkumu a interpretuji jeho výsledky.

Klíčová slova: mladí lidé, prarodiče, hodnota, hierarchie hodnot, rozdíly, kvalitativní výzkum, rozhovor.

ABSTRACT

In my thesis I compare differences in the hierarchy of values among young people and their grandparents.

In the theoretical part I explain the concept that I work with – young people, grandparents, hierarchy of values and value. In the practical part I describe the proces of my reseach and I interpret the results.

Keywords: young people, grandparents, value, hierarchy of values, differences, qualitative research, interview

Poděkování:

Děkuji respondentům, kteří byli ochotni se mnou hovořit o hodnotách, které jsou pro ně důležité a velmi děkuji své vedoucí bakalářské práce Ing. Mgr. Ireně Ocetkové, Ph.D. za trpělivost, rady, pomoc a čas, který mi věnovala, při zpracování této bakalářské práce.

Motto:

„Rodinná příslušnost je stále jednou z nejvýznamnějších existenciálních, protože určuje možnosti a meze individuálního vývoje.“ (Cakirpaloglu, 2009 str. 298).

Prohlášení:

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 MLADÍ LIDÉ	11
1.1 ADOLESCENCE	11
1.2 MLADÁ DOSPĚLOST	12
2 PRARODIČE	14
2.1 RANÉ STÁŘÍ	14
2.2 PRAVÉ STÁŘÍ.....	15
3 HIERARCHIE HODNOT	17
3.1 HODNOTY.....	17
3.2 HIERARCHIE HODNOT	20
II PRAKTICKÁ ČÁST	21
4 VÝZKUM ROZDÍLŮ MEZI HIERARCHIÍ HODNOT U MLADÝCH LIDÍ A JEJICH PRARODIČŮ	22
4.1 VÝZKUMNÝ CÍL	22
4.2 METODA VÝZKUMU.....	22
4.3 PŘÍPRAVA VÝZKUMU	23
4.4 PRŮBĚH VÝZKUMU	24
4.5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT ZÍSKANÝCH Z VÝZKUMU	25
4.6 ZÁVĚR VÝZKUMU	29
ZÁVĚR	30
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	31
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	33
SEZNAM PŘÍLOH	34

ÚVOD

„*Hodnoty jsou výsledky, případně měřítko hodnocení*“ (Rýznar, 2010 str. 44). V přírodních vědách je hodnota to, co určíme měřením, v ekonomii hodnotu udáme cenou. V řeči a filozofii není hodnota přesně definována, je to něco, čeho si vážíme, pro co jsme schopni se bit, v co věříme. Rozeznáváme hodnoty kladné a záporné (Rýznar, 2010). Základní vědomí o hodnotách získáváme již výchovou ve své rodině, později ve škole, mezi svými vrstevníky i v zaměstnání působením vzorů kolem nás.

V naší současné společnosti již není příliš obvyklé společné soužití více generací v jedné domácnosti. Mladí, bohužel často pod vlivem médií, považují starší generace za vykopávky, zpátečníky, za ty, kteří jim nemohou rozumět. Problémem stáří je současný pohled na staré, světu vládne kult krásy a mládí. Jedinci v neproduktivním věku jsou odsouváni na druhou kolej bez ohledu na jejich znalosti a zkušenosti. U mnohých z nich to jistě zhoršuje jejich psychiku a ovlivňuje to jejich chování k druhým.

Společné soužití se udržuje více na vesnicích, než ve městech. Když nežije rodina pohromadě nebo se její členové nestýkají, vytrácí se kontakt mezi generacemi. Generace vnuků a vnuček není zvyklá poslouchat vyprávění prarodičů o jejich životě, nezajímají je jejich názory na současnou společnost. Má tedy generace prarodičů možnost předat nebo vysvětlit svoji hierarchii hodnot generaci vnuků a vnuček? Hierarchii hodnot ovlivňují lidé, se kterými se setkáváme, se kterými žijeme. Každý hledá svůj vzor. Jsou vzorem také prarodiče? Doufám, že jsou, protože jsou to lidé se zkušenostmi, které mohou mladým lidem předat.

Na druhou stranu se mi zdá, že je zažitá představa, že mladí lidé dávají přednost hlavně materiálním hodnotám na rozdíl od jejich prarodičů. Zaměřují se mladí pouze na materiální hodnoty? Byli jejich prarodiče jiní v jejich věku? Myslím, že ne, jenom změnili svoji hierarchii hodnot s přibývajícím věkem a nahradili lehkovážnost mládí rozhledem stáří. Potom je dost pravděpodobné, že až mladí budou staří, budou o mladých mluvit stejně, jako teď mluví staří o mladých. Hierarchie hodnot se u každého jedince během života mění. Vyvíjí se s přibývajícím věkem a zkušenostmi. Ovlivňují ji situace, do kterých se dostáváme, život, který žijeme.

Hierarchie hodnot současných mladých lidí se liší od hierarchie hodnot mladých lidí před změnami v naší společnosti, způsobily to politické, společenské a ekonomické změny v naší společnosti, proto se nemohou shodovat vnoučata s prarodiči, ale mohou

se doplňovat a podporovat. Mladí lidé mají dnes možnost cestovat, studovat nebo pracovat v jiných zemích, získávají zkušenosti, které byly odepřeny většině jejich prarodičů, ale ti je mohou mnoho naučit, protože mají zkušenosti získané během života.

Pro zjištění rozdílů v hierarchiích hodnot jsem zvolila kvalitativní výzkum metodou rozhovoru se záměrným výběrem respondentů. Potřebovala jsem respondenty, kteří splňovali určitá kritéria – věk a soužití dvou generací – vnoučat a prarodičů, ať už žijí společně nebo odděleně. Rozhovor jsem volila polostrukturovaný, protože kromě získání konkrétních odpovědí jsem chtěla mít možnost reagovat na situace, které nastanou během rozhovoru a odpovědi respondentů upřesnit dodatečnými otázkami.

Ve svém výzkumu jsem srovnávala hierarchie hodnot u generace mladých lidí ve věku od 18 do 35 let, tedy období patřící do pozdní adolescence a mladé dospělosti s generací prarodičů ve věku od 60 let, tedy období stáří. Ve své bakalářské práci jsem vynechala období střední a starší dospělosti, protože považuji toto období za období generace rodičů, jejichž hierarchii jsem neposuzovala.

.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MLADÍ LIDÉ

Ve své bakalářské práci se zaměřím na mladé lidi ve věku 18 – 40 let a jejich prarodiče ve věku od 60 let. První kategorie zahrnuje závěrečnou etapu období dospívání – pozdní adolescenci a počáteční etapu dospělosti – mladou dospělost (Kohoutek, 2002; Vágnerová, 2007). Tyto etapy vývoje každého jedince popisují autoři odborné literatury s drobnými rozdíly.

Líbila se mi charakteristika Vágnerové (2007): „*Počátek dospělosti není v naší společnosti jednoznačně vymezen nějakým specifickým mezníkem či rituálem, který by tuto změnu potvrdil. Jediným, alespoň přibližně takto definovatelným faktorem je dosažení právní dospělosti, zletilosti. Ta však není společností akceptována jako zásadní signál pro změnu statusu mladého člověka*“ (Vágnerová, 2007 str. 9).

1.1 Adolescence

V této kapitole chci upřesnit vývojovou etapu v životě jedince, kterou je pozdní adolescence, tedy první etapu vývoje, kterou zahrnuji do svého výzkumu.

Původ slova adolescence je z latinského výrazu adolescens, tedy mladý, dospívající. Tento výraz se používá zejména v psychologii, v jiných oborech není příliš používán.

Podle Vágnerové (2014) dosahuje mladý jedinec v období pozdní adolescence (věk 15 - 20 let) právní plnoletosti, má možnost rozhodovat sám za sebe a přebírá odpovědnost za své činy. Snaží se o sebepoznání a sebevymezení. Někdy se mladý jedinec při hledání sebe sama dostane do krajních situací a může zjistit, že volnost je i nebezpečná. Má potřebu přátelství, hledá lásku a podporu mezi vrstevníky. Vysmívá se názorům starších. Většinou je svobodný, ale je ekonomicky závislý na své základní rodině. Někteří jedinci se nechtějí vzdát dětství a toto období si prodlužují. Problém je v rozdílném stupni biologického, psychického a sociálního vývoje jedince. Adolescent hledá hodnoty, které bude respektovat, jeho hledání komplikuje velké množství hodnot kolem něho a jejich občasná rozporuplnost. Někdy se úmyslně staví proti hodnotám společnosti, aby na sebe upoutal pozornost.

Adolescence podle Říčana (1989) je obdobím plným rozporů, adolescent má před sebou mnoho důležitých životních změn a rozhodnutí – výběr budoucího zaměstnání, příprava

na společenský život, měl by najít vztah k opačnému pohlaví. V minulém století období adolescence nebylo rozlišováno, dosažení pohlavní zralosti splývalo s dosažením zralosti sociální. „*Dnes se dosažení plné sociální zralosti posouvá do stále vyššího věku*“ (Říčan, 1989 str. 206).

Kohoutek (2002) doplňuje charakteristiku adolescenta takto - adolescent si vytváří svoji hierarchii hodnot, učí se ovládat sám sebe, dává si cíle ve studiu, ve sportu i v životě. Začínají spory s jinou generací.

V další práci Kohoutek (2008) zdůrazňuje touhu adolescenta osamostatnit se i jeho nechuť poslouchat rady dospělých. Také zdůrazňuje potřebu najít společnou řeč odlišných generací, kdy ke kompromisu v postojích by měly přistoupit obě strany případných sporů. Problémem bývá „*citová závislost rodičů na dospělých dětech*“ (Kohoutek, 2008 str. 114). Jedinec na konci adolescence by měl být schopen žít svůj život; mít představu o svém povolání, o způsobu svého dalšího života i o způsobu trávení svého volného času, o svých zálibách.

Nakonečný (2011) také píše o problematice rozdílného vývoje jednotlivých složek osobnosti jedince, uvádí, že v období adolescence jedinec dosahuje právní dospělosti, ale nedosahuje psychické dospělosti. Až na konci období adolescence dochází k fyzické i psychické dospělosti. Jedinec na konci období adolescence má vytvořené životní hodnoty, které se později rozšiřují a prohlubují podle jeho zaměření. Opět píše o rozporech mezi generacemi, kdy starší generace podle adolescentů nemají zájem o novinky v technice, změny ve společnosti a nepřijímají nové způsoby života.

1.2 Mladá dospělost

Ve vývoji života jedince následuje dospělost, která se dělí na tři etapy – mladá dospělost 20. - 40. rok, střední dospělost 40. - 50. rok a starší dospělost 50. - 60. rok života (Kohoutek, 2008; Vágnerová, 2007). Ve své práci vynechám etapu střední a starší dospělosti, protože je považuji za věk generace rodičů, jejichž hierarchii neposuzuji.

Pěkný je popis mladé dospělosti slovy Vágnerové (2007, str. 13): „*Mladá dospělost je dobou nadějí, otevřených možností a jejich postupného naplňování, ale i dobou rizika zablokování dalšího vývoje*“.

Změna adolescenta v dospělého jde těžko upřesnit nějakou věkovou hranicí, závisí na mnoha faktorech ve vývoji jedince. Jedinec si postupně vytváří kontakty s jinými jedinci. Hledá vztahy, které mu budou vyhovovat, učí se rozhodovat a ovládat. Jedinec začíná žít svůj partnerský a rodinný život. Mladá dospělost přináší další změny ve všech složkách života, změny fyzické, psychické i sociální. Mladý jedinec stále opisuje role, které vidí v rodině i ve společnosti, dál jej ovlivňují vzory, které poznal v dětství, ale ovlivňují jej také vzory spolupracovníků a nových přátel. Získává větší práva, ale získává i povinnosti ve společnosti a rozhoduje se o jeho zařazení v ní. Narozením potomka se jedinec dostává do nové role (Vágnerová, 2007).

Kohoutek (2008) ve své práci používá poněkud odlišné dělení a dělí dospělost na období první dospělosti (věk 20 – 30 let), období zralé dospělosti (věk 30 – 45 let) a období středního věku (věk 45 – 60 let). Podle něho je první dospělost typická seznamováním se s pracovním prostředím, radostí z pracovních úspěchů, ale i ztrátou některých iluzí. Agresivita a vzdor z období adolescence mizí. Jedinec v období zralé dospělosti získává společenské postavení i ekonomické zázemí, má rodinu, bohužel někdy je také přepracován a ztrácí motivaci.

Podle Nakonečného (2011) je dospělost „*období životního realismu a celkové stabilizace životního stylu*“ (Nakonečný, 2011 str. 684). Život jedince se dostává do určitých kolejí – práce, manželství, děti. Toto období je také spojeno s problematikou rozvodů a následným řešením péče o děti.

2 PRARODIČE

Druhou generací, se kterou budu pracovat ve své práci, je generace prarodičů. Jak tedy v odborné literatuře charakterizují prarodiče? Vágnerová (2007) popsala tuto etapu života jasně: „*Role prarodiče je biologicky podmíněna, je neselektivní a má trvalý charakter*“ (Vágnerová, 2007 str. 281). Jedinec se prarodičem stane a nemůže tuto situaci změnit, řídit, ani na ni jinak působit. Rozhodnou za něho jeho potomci.

Prarodiče se ve svém výchovném působení na vnoučata mohou vyvarovat chyb, které dělali při výchově svých dětí a nemají už hlavní zodpovědnost za zdraví a výchovu vnoučat, ale nemají ani povinnosti rodičů, mohou brát vnouče jako náplň svého života v důchodu (Vágnerová, 2007).

Podle Říčana (1989) „*k prarodičovství patří také předávání tradice*“ (Říčan, 1989 str. 354).

Vágnerová (2007) dělí stáří na dvě období – rané stáří věk 60 – 75 let a pravé stáří od 75 let. Stáří je posledním obdobím života. Jedinec je už dotvořen, má své postavení, hodnoty, zkušenosti a znalosti. Bere život takový, jaký je a hodnotí tu část života, kterou již prožil. Své zázemí má v rodině.

Kohoutek (2002) opět vidí dělení tohoto období trochu jinak. Věk od 60 do 74 let označuje jako počínající stáří, věk od 75 do 89 let je stáří a od 90 let začíná dlouhověkost.

Říčan (1989) uvádí dělení „*Světové zdravotnické organizace: 45 – 60 let střední věk, 60 – 75 let rané stáří, 75 – 90 let pokročilý věk, vlastní stáří, 90 a více let vysoký věk, dlouhověkost*“ (Říčan, 1989 str. 370).

Obecně je ve společnosti předpokládaným věkem pro prarodiče 50. rok života. Já ve své práci do kategorie prarodičů zahrnuji jedince od 60 let, protože potřebuji ke srovnání hierarchií hodnot, aby měli vnoučata ve věku od 18 let. Vybrala jsem si dělení podle Vágnerové, proto budu psát o stáří raném a stáří pravém.

2.1 Rané stáří

Podle Vagnerové (2007) je rané stáří (věk 60 - 75 let) obdobím změn, mění se sociální postavení, mění se zdravotní stav a mnoho jedinců začíná hodnotit svůj život. Stáří přináší schopnost hodnotit sám sebe s odstupem. Stáří je vrchol rozvoje jedince, ale jsou to špatné

i dobré zkušenosti a přehled, kdy má jedinec většinou za sebou výchovu jedné generace a možnost rozmazlovat druhou generaci. Setkává se ovšem i s přehlížením a šikanováním kvůli věku (Vágnerová, 2007).

Jedinec při odchodu do důchodu má představu, že se bude věnovat činnostem, na které neměl během svého aktivního života čas, ale brzdí ho zdravotní problémy a často také existenční problémy. Může sám rozhodovat o tom, jak prožije den, ale může mu chybět společnost i jistota náplně dne, kterou mu dávalo zaměstnání.

„Rané stáří, resp. třetí věk, je obdobím života, v němž sice dochází k evidentním změnám daným stárnutím, které ale nemusí být ještě tak velké, aby staršímu člověku znemožnily aktivní a nezávislý život“ (Vágnerová, 2007 str. 299).

Nakonečný (2011) píše o raném stáří jako o době, kdy si jedinec musí zvykat na nový způsob života – na život po důchodu. Má více času na své koníčky, ale většinou méně finančních prostředků, často dochází ke zhoršení životní úrovně. Dochází ke změnám povahy jako reakce na zhoršující se zdravotní stav. Vystupují povahové rysy pozitivní, ale i negativní.

Tento věk je podle Kohoutka (2008) obdobím počínajícího stáří, kdy se jedinec smiřuje se zhoršujícím se zdravotním stavem, snižuje se jeho odolnost a odchod do důchodu přináší změnu sociálního postavení.

2.2 Pravé stáří

Pravé stáří, sénium (věk 75 a více let) je obdobím moudrosti a úcty, ale i nemoci a smrti.

Souhlasím s názorem Vágnerové (2007), která píše, že každý jedinec prožívá pravé stáří jinak, záleží na spokojenosti jedince se životem a přijetím vlastních problémů, které stáří se sebou nese. Kromě již zmiňovaných nemocí a smrti je pro některé jedince velmi nepříjemná závislost na pomoci druhých. U starých jedinců vzrůstá nedůvěra v okolní svět a nechť měnit zvyky. Snížená sebeobslužnost ovlivňuje psychiku jedince i jeho chuť k životu. Velkou zátěží na psychiku bývá umístění do některého ústavního zařízení.

„Období po 75. roce života je označováno jako životní fáze pravého stáří. Dověšením 80 let dosáhne senior tzv. čtvrtého věku, kdy je naživu pouze polovina jeho původní generace“ (Vágnerová, 2007 str. 398).

Nakonečný (2011) k tomu doplňuje, že jedinci bez dětí zůstávají osamoceni, bez zázemí a pomoci rodiny. Dodává svůj názor na moudrost stáří: „... *a proto je určitou fikcí „moudrost stáří“, neboť ta je vzácná*“, protože málo jedinců si ve vysokém věku udržuje mentální čilost (Nakonečný, 2011 str. 689).

Také Kohoutek (2008) se ve své práci věnuje problémům vyrovnávání se se změnami v životě jedinců tohoto věku. Zdůrazňuje různé prožívání stárnutí, které je ovlivněno také genetickými předpoklady, stylem života a tím, jak se jedinec věnoval sám sobě během svého produktivního období, nejen své zdravotní stránce, ale také, jestli měl a má nějaké koníčky a záliby.

3 HIERARCHIE HODNOT

Hierarchii hodnot, hodnotový žebříček si již od dětství vytváříme sami podle vzorů, které poznáváme ve svém okolí. Vliv na hierarchii hodnot mají i sociální podmínky, ve kterých jedinec vyrůstá a žije. Rodina je místem, kde dítě získává první znalosti a první vzory chování. Vliv sociálního původu na utváření hierarchie hodnot nebyl jednoznačně prokázán, ale rodinné tradice, zvyky a materiální možnosti dávají hranice stylu života jedince (Cakirpaloglu, 2009).

Rodina dává základ vytváření hierarchie hodnot jedince, chování jednotlivých členů rodiny ovlivňuje budoucí chování jedince, každý si hledá příklady ve svém nejbližším okolí, u svých blízkých (Kohoutek, 2001).

Podle Kohoutka (2006) je „*Axiologizace osobnosti, tj. formování správných hodnotových orientací*“ (Kohoutek, 2006 str. 126) to, co se snažíme vytvořit výchovou. Ukázat vhodné a společensky přijatelné hodnoty – dobro, lásku, pravdu, čestnost a další.

Podle Maslowa chce být každý jedinec šťastný a svůj život vede ke štěstí (Cakirpaloglu, 2009).

Kohoutek (2002) ve své práci popisuje hodnoty a hierarchii hodnot jako: „*Věc, člověka nebo ideu, která je někomu drahá, potřebná, nebo na níž lpí, cíl, kterého chce dosáhnout, nazýváme hodnotou. Různí lidé mají rozličné hierarchie hodnot podle toho, které hodnoty staví do popředí a které pro ně mají pouze okrajový význam*“ (Kohoutek, 2002 str. 96).

3.1 Hodnoty

Upřesnění významu slova hodnota je dost obtížné. Výraz hodnota má mnoho významů, tyto významy jsou často odlišné i protichůdné. Důležité je také to, jaký význam tomuto výrazu přikládá jedinec, který ho použije. Hodnota je zdrojem motivace, chování, spokojenosti, ale i rozporů (Prudký, 2004).

Podle psychologického slovníku je „*hodnota, názor na to, co je žádoucí, dobré, a co nežádoucí, zlé;... součást spol. vědomí; h. odrážejí kulturu společnosti*“ (Hartl, 1993 str. 63).

Prudký (2004) dodává, že: „*Bez poznání hodnot se ve světě ztrácíme*“ (Prudký, 2004 str. 9).

Hodnoty předávají jedinci jeho rodiče, rodina, učitelé, vrstevníci i společnost, výchova a hodnoty spolu souvisí. Hodnoty jsou potřebné „*pro orientaci osoby a pro soudružnost skupin*“ (Brezinka, 1996 str. 111).

V historii se objevili různé filozofické názory na životní hodnoty. Něco z jejich myšlení zůstalo ve společnosti i dnes, jenom čas některé filozofické postoje zkreslil.

Stoici pohrdali nedůležitým a snažili se sžít s přírodou, žít podle rozumu, ovládat své vášně i city. Vážít si života a nepohrdat žádným jedincem, protože podle stoických mudrců jsou si všichni rovni. Poprvé se v jejich učení objevily hodnoty - cit, sympatie k druhým lidem. Dnes používáme výraz stoický klid (Rosenzweig, 1991).

Kynikové hledali nezávislost a dnes cynik (výraz vycházející ze slova kynik) je jedinec neuznávající žádné hodnoty. Hodnoty druhých zesměšňuje a zpochybňuje (Rosenzweig, 1991).

Rodina je základním místem, kde si jedinec osvojuje hodnoty, ale velký vliv na tvorbu hodnot má také škola. Hodnoty se člověk učí. Česká republika má rozsáhlý program výchovy jedinců, školy také působí na jedince v rámci prevence rizikového chování. Základní program vzdělávání žáků uvádí hodnoty ve spojení se vzděláváním, které pomáhá jedinci přijmout společensky uznávané hodnoty za své. Duchovní a morální hodnoty mají zajistit vztah mezi generacemi. Vzdělávání na dalším stupni upevňuje v jedinci civilizační hodnoty, ukazuje mu společností uznávaný postoj. I hodnoty procházejí vývojem a změnami, některé se ztrácejí a jiné objevují, vzdělávání na změny musí reagovat (Pospíšilová, 2010).

Podle Cakirpalogla (2009) dělíme hodnoty na zážitkové, tvůrčí a postojové.

Věřící jedinec doplní své hodnoty také hodnotami náboženskými (Kohoutek, 2002).

Hodnoty zážitkové se týkají prožívání, radosti z práce, přírody, zdrojem zážitkových hodnot je umění, sport, věda (Cakirpaloglu, 2009).

Hodnoty tvůrčí vedou jedince k potřebě zanechat po sobě stopu a také k prožitkům získaným z okolního světa (Cakirpaloglu, 2009).

Hodnoty postojové se projeví v krizových situacích; jedinec řeší problematickou situaci nebo od problému uteče (Cakirpaloglu, 2009).

Hodnoty mají funkce, které jedinec potřebuje pro svůj vývoj, pomáhají mu najít si místo v životě a zařadit se do společnosti (Cakirpaloglu, 2009).

Hodnoty mravní jsou hodnoty řízené vůlí člověka..... (Pospíšilová, 2010).

Podle Rosenzweiga (1991) dělíme hodnoty na primární životní, kulturní, hodnoty občanského života a hodnoty individuálního života.

Primární životní hodnoty se liší i podle místa, kde jedinec žije, protože životní podmínky ovlivňují životní hodnoty jedince. Patří sem zdraví i spotřební hodnoty. Stále se snažíme zlepšovat podmínky našeho života, ale cílem by neměly být jenom spotřební hodnoty nebo zajištění vlastních cílů (Rosenzweig, 1991).

Kulturní hodnoty jsou spojeny s vytvářením lidské kultury, tedy hmotných i duchovních výtvorů člověka. Vznik lidské kultury je spojen s prací člověka, se vzděláváním a uměním (Rosenzweig, 1991).

Práci, která má vliv na hodnoty, definuje Rosenzweig (1991). Píše: „*Hodnoty vytváří taková práce, která má smysl, která přináší užitek ostatním a nám osobní uspokojení*“ (Rosenzweig, 1991 str. 18).

Dále Rosenzweig (1991) píše, že hodnoty občanského života souvisí s občanskou svobodou, která je však spjata s dodržováním všeobecně platných zákonů. Patří sem solidarita, spravedlnost, svoboda, svědomí, sociální cítění i boj proti národní nesnášenlivosti.

Hodnoty individuálního života se týkají každého jedince, jsou to vlastně hodnoty mravní. Tyto hodnoty se projevují ve vztazích ve společnosti, v rodině, v kolektivu. Patří sem pochopení, respekt, snášenlivost, lidskost (Rosenzweig, 1991).

Potřebu individuálních hodnot ukazuje Rosenzweig (1991) i ve vztahu k zákonům: „*Dobré zákony by byly málo platné, kdyby nebylo občanů schopných je chránit*“ (Rosenzweig, 1991 str. 22).

Podle Dvořákové (2008) je pro mladé lidi nejdůležitější hodnotou rodina, na druhém místě je pro dívky poznání, porozumění světu a druhým lidem a pro chlapce úspěch. Překvapivě svoboda a nezávislost byla nedůležitá u obou pohlaví. Svoboda byla důležitější pro toho, pro koho nebyla důležitá rodina.

3.2 Hierarchie hodnot

Jedinec během svého života srovnává dobré a zlé, vhodné a nevhodné, černé a bílé, vše dělá vědomě i nevědomě a srovnává svůj postoj s postojem druhých. Pracuje tedy na své hierarchii hodnot, porovnává ji a občas i mění podle vlivu lidí kolem něho, podle situace ve společnosti. Kohoutek (2002) ve své práci píše o měnících se hodnotách jedince, o vlivu hierarchie hodnot na život každého jedince a vlivu jedince na společnost a naopak. Každý jedinec má svoji hierarchii hodnot s dominantními hodnotami. Některé hodnoty se mění s věkem, získaným vzděláním, nabytými zkušenostmi a také kontaktem s jinými lidmi. Některé hodnoty jsou ve společnosti morálně vhodné, některé méně vhodné a některé nevhodné. Hierarchie hodnot jedince může obsahovat hodnoty ve společnosti neuznávané. Protože je životní styl jedince dán jeho hierarchií hodnot, může ho dostat i na okraj společnosti, pokud si zvolí hodnoty ve společnosti neuznávané.

Podle psychologického slovníku je hierarchie hodnot „*uspořádaný systém hodnot podle důležitosti; určuje nejobecnější postoje, život. styl a morálku každého člověka*“ (Hartl, 1993 str. 62).

Rosenzweig (1991) o hierarchie hodnot píše jako o odrazu životního stylu, odrazu života rodiny, ve které vyrůstáme, stylu života našich vrstevníků, která je ale ovlivněna naší jedinečností, naší individualitou a našimi cíli.

Změny v hierarchii hodnot nastávají změnou prostředí, získáním vzdělání, někdy bohužel také jako následek nemoci nebo utrpeného šoku. Násilnou změnu hierarchie hodnot lze provést technikou brainwashing (Cakirpaloglu, 2009).

V psychologickém slovníku je brainwashing definován jako: „*brainwashing* “*vymývání mozku*“; *označení jakékoli techniky, kt.se snaží ovládnout myšlení a jednání člověka proti jeho vlastní vůli*“ (Hartl, 1993 str. 27). Je to tedy nátlakem fyzickým nebo psychickým vynucená změna hierarchie hodnot jedince. Mírnějším výrazem pro činnost se stejným cílem je převýchova.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM ROZDÍLŮ MEZI HIERARCHIÍ HODNOT U MLADÝCH LIDÍ A JEJICH PRARODIČŮ

4.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je zmapovat rozdíly mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů.

Výzkumné otázky

- Jaká je hierarchie hodnot u mladých lidí?
- Jaká je hierarchie hodnot u prarodičů?
- Jaký je rozdíl mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů?

4.2 Metoda výzkumu

Ve svém výzkumu jsem použila kvalitativní výzkum metodou rozhovoru z důvodu získání podrobnějších odpovědí a potřeby záměrného výběru respondentů. Respondenti museli splňovat stanovená kritéria: věk a koexistenci dvou generací - mladých lidí a prarodičů, také museli souhlasit s poskytnutím rozhovoru i se záznamem rozhovoru na audiozařízení.

Při kvalitativním výzkumu se výzkumník účastní na získávání dat a tedy jejich tvorbě, proto je používán termín „*tvorba dat*“ (Mioviský, 2006 str. 141).

Podle Hendla (2008) jsem použila k výzkumu metodu „*rozhovor pomocí návodu*“ (Hendl, 2008 str. 174), tedy rozhovor s připravenou kostrou otázek, ale možností přizpůsobit se situaci během rozhovoru. Stejný způsob kladení otázek nazývá „*polostrukturované interview*“ Gavora (2010, str. 202) i Mioviský (2006).

Polostrukturované interview může mít rozdílné pořadí i formulaci jednotlivých otázek, ale má tzv. „*jádro interview*, tj. *minimum témat a otázek, které má tazatel za povinnost probrat*“ (Mioviský, 2006 str. 160).

Úvodní otázky by měly respondenta připravit, povzbudit a délka rozhovoru by neměla být unavující. Způsob vyjadřování by se měl přizpůsobit stylu vyjadřování respondenta. Postoj výzkumníka musí být zcela neutrální.

4.3 Příprava výzkumu

1. Sestavení souboru otázek směřujících k získání informací potřebných k výzkumu.

- Upřesnění věku
- Hodnoty dotazovaného
- Kontakt s vnoučaty/prarodiči
- Hodnoty vnoučat/prarodičů
- Souhlas nebo nesouhlas s hodnotami vnoučat/prarodičů
- Doplňující otázky

2. Sestavení výzkumného vzorku

O rozhovor jsem požádala jedince ze svého okolí, kteří měli čas, splňovali stanovená kritéria a byli ochotni se mnou mluvit o své hierarchii hodnot i o svém názoru na hierarchii hodnot svých vnoučat nebo prarodičů.

Pro svůj výzkum jsem potřebovala kombinaci dvou generací – vnoučat a prarodičů, věk vnoučat jsem volila od plnoletosti, aby nebyl nutný souhlas rodičů s poskytnutím rozhovoru. Jednalo se tedy o „*záměrný výběr, kdy výzkumník sám vybírá jedince, jež považuje za typické (subjektivní výběr)*“ (Zháněl, 2014 str. 31).

Stručná charakteristika výzkumného vzorku:

Respondent 1 (R1)

- muž 72 let, vypomáhá v původním zaměstnání, rodina bydlí společně ve vícegeneračním domě.

Respondent 2 (R2)

- (vnuk R1) muž 22 let, studuje, svobodný, rodina bydlí společně ve vícegeneračním domě.

Respondent 3 (R3)

- žena 62 let, rodina bydlí v jednom městě, ale ne společně.

Respondent 4 (R4)

- (vnučka R3) žena 18 let, studuje, svobodná, bydlí s rodiči.

Respondent 5 (R5)

- žena 69 let, příležitostně pracuje, rodina bydlí v jednom městě, ale ne společně.

Respondent 6 (R6)

- (vnuk R5) muž 26let, pracuje, ženatý, koupili si byt na hypotéku.

Respondent 7 (R7)

- (vnučka R5) žena 21let, studuje, svobodná, bydlí s rodiči.

Respondent 8 (R8)

- žena 70 let, pracovala do 67 let, bydlí sama, rodina žije v jiném městě, s vnučkou se nestýká.

4.4 Průběh výzkumu

Místo i čas setkání jsem nechala na jednotlivých respondentech a s jejich souhlasem jsem si rozhovor nahrávala, pořídila jsem si audiozáznamy rozhovorů. Rozhovor jsem přepsala hned po příchodu domů, přepis rozhovoru si mohl každý z respondentů přečíst a vyjádřit se k němu.

Po krátkém úvodu – vysvětlení o jakou práci jde, jak budu postupovat při zpracovávání získaných dat a jak bude zachována anonymita respondentů, začal rozhovor seznámením respondenta s Informovaným souhlasem s rozhovorem. Formuláře Informovaného souhlasu mám od respondentů podepsané a vzor Informovaného souhlasu je součástí bakalářské práce, je přiložen a označen jako Příloha I. Osobní údaje respondentů nezveřejňuji z důvodu ochrany soukromí a „*utajení identity*“ (Gavora, 2010 str. 199). Jednotlivé respondenty jsem označila čísly a zápis vypadá takto: Respondent 1 (R1), Respondent 2 (R2), ...

K rozhovorům jsem si připravila písemně základní schéma otázek, abych na některou nezapomněla a snažila jsem se o srozumitelnou formulaci otázek. Během rozhovorů jsem si dělala poznámky, aby bylo možné doplnit některou odpověď nebo ji upřesnit, či vyjasnit. Na závěr rozhovorů jsem poděkovala respondentům za ochotu a trpělivost.

4.5 Analýza a interpretace dat získaných z výzkumu

Získaná data jsem analyzovala metodou obsahové analýzy, kdy jsem hledala podobné znaky v odpovědích respondentů na jednotlivé otázky (Hendl, 2008).

Z každého audiozáznamu jsem vytvořila přepis rozhovoru, který je přílohou bakalářské práce. Kontrolu přepisu rozhovoru jsem provedla opakovaným poslechem záznamu. Dalším krokem bylo odstranění pomocných a doplňujících dat, která nebyla potřebná pro výzkum. Data důležitá pro výzkum jsem si barevně zvýraznila v textu a zařadila je do vytvořených kategorií (Miovský, 2006).

Zvolené kategorie byly tyto:

- Hodnoty estetické (krása, vzhled)
- Hodnoty ideové (poctivost, spravedlnost, úcta, víra)
- Hodnoty materiální (auto, byt, dovolená, oblečení, obuv)
- Hodnoty sociální (láska, kamarádství, přátelství, rodina, vztahy mezi lidmi)
- Hodnoty tělesné (zdraví)
- Hodnoty zájmové (práce, vzdělání, záliby)

Hierarchie hodnot vyplývající z jednotlivých odpovědí na otázky jsem sestavila z těchto kategorií.

Hierarchie hodnot, když se respondenti domnívali, že na odpovědi nezáleží.

Odpovědi prarodičů

Chytil jste zlatou rybku, co si budete přát?

R1 zdraví

R3 nové auto, dobré oči a pěknou dovolenou

R5 štěstí, zdraví a boty, které netlačí

R8 zdraví, žít opět se svojí rodinou.

Hierarchie hodnot z odpovědí bez přemýšlení u prarodičů: hodnoty tělesné, hodnoty materiální a hodnoty sociální.

Odpovědi mladých lidí

Chytil jste zlatou rybku, co si budete přát?

R2 byt, auto

R4 dovolenou, byt, štěstí

R6 práci, zdravé dítě, auto

R7 auto, zaměstnání, přítele

Hierarchie hodnot z odpovědí bez přemýšlení u mladých lidí: hodnoty materiální, hodnoty zájmové a hodnoty sociální.

Současná hierarchie hodnot u prarodičů

*Prozradíte mi 7 hodnot, které jsou podle vás důležité pro život a které uznáváte?
Jaké je jejich pořadí?*

- R1 Zdraví, rodina, přátelství, svoboda, zájmy, práce, úspěch.
- R3 Zdraví, rodina, bezpečí, poctivost, upřímnost, víra, přátelství, svoboda, zájmy, práce.
- R5 Zdraví, rodina, víra, přátelství, vzdělání, tolerance a štěstí.
- R8 Zdraví, rodina, tolerance, upřímnost, pravda, přátelství, inteligence, štěstí.

V hierarchii hodnot u prarodičů jsou jednoznačně nejdůležitější hodnoty tělesné, následují hodnoty sociální. Další v pořadí bez rozřazení jsou hodnoty ideové a zájmové.

Hierarchie hodnot u prarodičů ve věku jejich vnoučat

Liší se váš současný žebříček od toho, který jste měl ve 20 letech?

- R1 ...prioritní dokončit vysokou školu, zaměstnání, přátel
- R3 Byt, peníze, přátelé ...
- R5 Sháněla jsem parádu, přijít včas na rande, pobyt u moře, přátelé, zábava, škola.
- R8 štěstí, rodina, peníze, zaměstnání, přátelství, inteligence, tolerance.

V této otázce nejsou odpovědi tak jednoznačné a z odpovědí vyplývá, že hierarchie hodnot u prarodičů se během života změnila. Na prvním místě převažovaly hodnoty materiální, následovaly hodnoty zájmové a hodnoty sociální. Hodnoty tělesné se neobjevují.

Hierarchie hodnot u mladých lidí

*Prozradíte mi 7 hodnot, které jsou podle vás důležité pro život a které uznáváte?
Jaké je jejich pořadí?*

- R2 Svoboda, úspěch, přátelství, peníze a práce jsou na sebe vázány, rodina, zájmy.
- R4 Štěstí, rodina, víra, kamarádství a láska, upřímnost, inteligence.
- R6 Zdraví, láska, rodina, tolerance, práce s dobrým platem, kamarádství, spokojený život, úcta.
- R7 Přátelství, štěstí, poctivost, tolerance, spravedlnost, úspěch a dobrá práce, majetek.

Hierarchie hodnot u mladých lidí začíná hodnotami sociálními, následují hodnoty ideové a hodnoty zájmové a materiální. Hodnoty tělesné se vyskytují v odpovědích pouze jednou.

Hierarchie hodnot u mladých lidí očima mladých lidí

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

- R2 ...užívat život, lidi kolem sebe, přátelstvím na netu, rodina je zázemí, peníze, zábava, nebýt závislý na rodičích.
- R4 ...to nemáme všichni stejné. Někdo potřebuje frajeřit, předvádět se.... já a mí kamarádi raději studujeme, věnujeme se koníčkům.
- R6 Kamarádství, upřímnost, svoboda, rodina.
- R7 majetek, práce, úspěch, peníze, žít podle svých představ, spokojenost.

Hierarchie hodnot u mladých lidí očima mladých lidí: hodnoty sociální, hodnoty ideové a zájmové.

Hierarchie hodnot u prarodičů očima mladých lidí

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

- R2 Práce, rodina, upřímnost, spravedlnost, zdraví.
- R4 Zdraví, upřímnost, víra a rodina.
- R6 Víra, zdraví, rodina, upřímnost, čest.
- R7 Zdraví, víra, vzdělávání.

Hierarchie hodnot u prarodičů očima mladých lidí vychází takto: hodnoty tělesné, hodnoty sociální, hodnoty ideové a hodnoty zájmové.

Hierarchie hodnot u mladých lidí očima jejich prarodičů

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

- R1 ...výše příjmů, práce a realizování se.
- R3 ...přátelství, zábava, studiu a respektují rodinu, jsou otevření a pravdomluvní.
- R5 ...přátelství, záliby, studentský život, ...dobrého místa i zdraví.
- R8 pravdomluvnosti, toleranci, hodně jsme si četly, povídaly, vedla jsem ji ke studiu

Hierarchie hodnot u mladých lidí očima jejich prarodičů vychází takto: hodnoty zájmové, hodnoty sociální a hodnoty ideové, objevují se hodnoty tělesné.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

- R1 ...vystudovat obor svých snů, je těžké se na trhu práce uplatnit, osamocení a virtuální přátelstvím, život singl, orientace na spotřebu a vlastní prožitky, na sebe.
- R3 ...kamarádi, závislost na technice, každý má mobil a spolu nemluví.
- R5 ...zábava, kamarádi, studium.
- R8 štěstí, přátelství, peníze, zábava, rodina, upřímnost, inteligence, práce.

V jinak položené otázce hierarchie hodnot u mladých lidí očima jejich prarodičů vychází takto: hodnoty sociální, hodnoty zájmové a hodnoty materiální.

Vztahy mezi mladými lidmi a jejich prarodiči

Z odpovědí prarodičů vypadl respondent 8 (R8), protože se v současné době s vnoučaty nestýká.

Čeho si vážíte na svých vnoučatech?

- R1 Jsou více otevření, snáze přijímají nové podněty a rychle je dokáží využít, jsou akčnější.
- R3 Dobře se učí, mají zájem o dění kolem nich, otevřeně říkají své názory.
- R5 Nestydí se za svou babičku. Jsou ochotní a upřímní.

Čeho si vážíte na svých prarodičích?

- R2 Je to odborník ve svém oboru. Učí se pořád. Můžu se s ním poradit
- R4 Má na mě čas, umí vyprávět a zbytečně mě nepoučuje....
- R6 Nepoučují, učí se nové věci, vážím si jich, hodně toho dokázali.
- R7 I teď se stále učí, když něco neví, přizná to a jdeme to společně zjistit.

Co se vám nelíbí na vašich vnoučatech?

- R1 Občas mi vadí způsob sebeprosazování se.... souvisí s určitou mírou sobeckosti, snaží se upřednostňovat své zájmy.
- R3 Já jsem s nimi spokojená, jsou mladí a mají právo na své názory.
- R5 Jejich lehkovážnost.

Co se vám nelíbí na vašich prarodičích?

- R2 Mluvení do duše není příjemné
- R4 Nic, mám je ráda.
- R6 Někdy jsou staromódní, ale vlastně na to mají věk
- R7 Nevím, беру ji takovou, jaká je.

Z odpovědí vyplývá, že generace si váží jedna druhé a přes drobné názorové rozdíly se respektují.

Přepisy rozhovorů jsou přiloženy k bakalářské práci a označeny jako Příloha II.

4.6 Závěr výzkumu

Cílem bakalářské práce bylo porovnat hierarchie hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů. Zjistit jsou-li rozdíly mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů a získat odpovědi na otázky:

- Jaká je hierarchie hodnot u mladých lidí?
- Jaká je hierarchie hodnot u prarodičů?
- Jaký je rozdíl mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů?

„Rozsah výběrového souboru“ (Gavora, 2010 str. 81) v mém výzkumu není dostatečně velký, aby tento výzkum mohl být „reprezentativní“ (Gavora, 2010 str. 81), nelze tedy jeho výsledky „zevšeobecňovat“ (Gavora, 2010 str. 81).

Výzkum vypovídá o situaci v Brně a okolí odkud pocházeli respondenti, kteří se zúčastnili mého výzkumu.

Srovnáním jednotlivých hierarchií hodnot vzniklých z analýzy dat vychází, že v hierarchii hodnot u mladých lidí jsou hodnoty v pořadí – hodnoty sociální, zájmové, ideové a materiální. Hodnoty tělesné se vyskytují pouze jednou, mladí lidé nemají se zdravím problémy, proto nepovažují zdraví za nejdůležitější hodnotu.

Srovnáním jednotlivých hierarchií hodnot vzniklých z analýzy dat vychází, že v hierarchii hodnot u prarodičů jsou hodnoty v pořadí – hodnoty tělesné, sociální, hodnoty ideové a zájmové jsou na stejné úrovni. Hodnoty materiální se vyskytují pouze jednou. Rozdílné je pořadí hodnot v hierarchii hodnot u prarodičů ve věku jejich vnoučat, v té době se hierarchie hodnot u prarodičů v podstatě shodovala se současnou hierarchií hodnot u mladých lidí. V současné hierarchii hodnot u prarodičů se nevyskytuje práce, protože již nejsou v produktivním věku.

Rozdíly v současných a minulých hierarchiích hodnot u prarodičů jsou způsobeny posunem hodnot, ke kterému došlo na základě nabytých životních zkušeností a znalostí. To jsou také důvody v rozdílech mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů.

Podle analýzy dat je možné konstatovat, že vztahy mezi mladými lidmi a jejich prarodiči jsou dobré, obě generace se respektují a jsou schopny i ochotny si pomáhat.

ZÁVĚR

Téma této bakalářské práce mne zaujalo hned po přečtení zadání, to jsem, ale netušila, kolik úskalí tato zdánlivě jednoduchá věc – posouzení rozdílů v hierarchii hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů - skrývá. Téma mne zaujalo i pro časté stížnosti na mladou generaci z úst starších lidí v obchodech, na ulici, v dopravních prostředcích, na druhou stranu jsem se setkala s mnoha dvojicemi z těchto rozdílných generací na kulturních nebo sportovních akcích, kdy mezi nimi panoval soulad a klid. Chtěla jsem zjistit, zda platí: „To za našich mladých let nebyvalo!“. Těší mne, že neplatí. Za jejich mladých let to bylo stejné a je velmi pravděpodobné, že až mladí budou staří, budou opět říkat: „To za našich mladých let nebyvalo!“, protože svět bude zase trochu jiný a změny budou vyvolávat různé střety mladých se starými.

Svůj výzkum jsem prováděla s malým počtem respondentů, nelze jej tedy vztáhnout na všechny mladé lidi a jejich prarodiče, ale z výsledků vyplývá, že generace prarodičů byla ve věku svých vnoučat stejná jako oni teď. Měli jiné podmínky k životu, studiu i práci, žili v jiné době a některé věci skutečně „nebyvaly“. Některé ovšem „bývaly“ a teď možná trochu chybí – přímá komunikace mezi lidmi, četba knih a myslím, že i rodiny držely více při sobě, jistě také proto, že si museli členové rodiny pomáhat. Komunikaci nahrazuje technika, což si uvědomuje více ta starší generace, protože zažili život bez internetu a mobilních telefonů.

Při výzkumu mne překvapila mírná nechuť mladých lidí hovořit o svém pohledu na život, na rozdíl od prarodičů, kteří se rádi vyjádřili a rádi se podělili o své názory. Moji respondenti jsou všichni aktivní, soběstační (kromě mladých lidí, kteří žijí s rodiči), bez závažných zdravotních nebo ekonomických problémů. To jistě ovlivnilo výsledky tohoto výzkumu. Výsledky výzkumu podporuje moje soukromé pozorování mladých lidí. Mám kolem sebe dost mladých lidí a přesto, že se neshodujeme v mnoha názorech na věci kolem nás, navzájem se doplňujeme a pomáháme si. Víím, že svoje prarodiče, ale i rodiče respektují a váží si jejich zkušeností i snahy „držet krok“ s dobou.

Na závěr si dovolím citovat z knihy *Cesta životem* (Říčan, 1989) :

„Platí dvě zásady : udržovat odstup a pěstovat blízkost „ (Říčan, 1989 str. 396).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BREZINKA, W., 1996. *Filozofické základy výchovy*. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství a vydavatelství. ISBN 80-7113-169-5.
- CAKIRPALOGLU, P., 2009. *Psychologie hodnot*. Druhé, doplněné a přepracované vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2295-4.
- DVOŘÁKOVÁ, J., 2008. *Morální usuzování: Vliv hodnot, osobnosti a morální identity*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-4751-8.
- GAVORA, P., 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Druhé, rozšířené české vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HARTL, P., 1993. *Psychologický slovník*. Praha: Budka. ISBN 80-90 15 49-0-5.
- HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Druhé aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
- KOHOUTEK, R., 2001. *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno: AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM. ISBN 80-7204-200-9.
- KOHOUTEK, R., 2002. *Základy užití psychologie*. Brno: AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM. ISBN 80-214-2203-3.
- KOHOUTEK, R., 2006. *Úvod do psychologie: psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: Masarykova universita. ISBN 80-210-4077-7.
- KOHOUTEK, R., 2008. *Psychologie duševního vývoje*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. ISBN 978-80-7375-185-2.
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4.
- NAKONEČNÝ, M., 2011. *Psychologie, přehled základních oborů*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-443-8.
- POSPÍŠILOVÁ, H. (ed.), 2010. *Mládež, hodnoty a volný čas*. Olomouc: HANEX. ISBN 978-80-7409-036-3.
- PRUDKÝ, L., 2004. *Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. Brno: AKADEMICKÉ NAKLADATELSTVÍ CERM. ISBN 80-7204-358-7.
- ROSENZWEIG, M., 1991. *Životní hodnoty*. Praha: Komenium. ISBN 80-85426-07-2.

- RÝZNAR, L., 2009. *Etika a etiketa*. Kunovice: Evropský polytechnický institut. ISBN 978-807314-193-6.
- ŘÍČAN, P., 1989. *Cesta životem*. Praha: Panorama. ISBN 80-7038-078-0.
- SMĚKAL, V., 2012. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. Třetí opravené vydání – dotisk. Brno: Barrister a Principal. ISBN 978-80-87029-62-6.
- VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. První dotisk druhého rozšířeného a přepracovaného vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZHÁNĚL, J., V. HELLENBRANDT a M. SEBERA, 2014. *Metodologie výzkumné práce*. Brno: Masarykova universita. ISBN 978-80-210-6696-0.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ed. editor

FB facebook

h. hodnoty

kt. které

spol. společenské

str. strana

tj. to jest

tzv. takzvaný

život. životní

SEZNAM PŘÍLOH

PI Informovaný souhlas respondenta

PII Soubor základních otázek

PIII Ukázky přepisů rozhovoru

PIV Ukázka práce s textem

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas s využitím výzkumného rozhovoru

Vážený pane/paní podpisem tohoto „Informovaného souhlasu“ souhlasíte s použitím přepisu našeho rozhovoru pro zpracování v rámci bakalářské práce na téma:

„Rozdíly mezi hierarchií hodnot u mladých lidí a jejich prarodičů“.

Bakalářská práce bude vypracována v rámci studia na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně na fakultě humanitních studií, Institutu mezioborových studií v Brně, obor sociální pedagogika.

Rozhovor bude zpracován zcela anonymně.

V

Respondent :

Děkuji Vám za Váš souhlas.

Hana Rechová

PŘÍLOHA P II: SOUBOR OTÁZEK

Otázky pro prarodiče

Chytil jste zlatou rybku, co si budete přát?

Prozradíte mi 7 hodnot, které jsou podle vás důležité pro život a které uznáváte?

Jaké je jejich pořadí?

Liší se váš současný žebříček od toho, který jste měl ve 20 letech?

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

Jste v kontaktu se svými vnoučaty?

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

Souhlasíte s jejich hodnotami?

Čeho si vážíte na svých vnoučatech?

Mluvíte s nimi o vašich hodnotách?

Co se vám nelíbí na vašich vnoučatech?

Otázky pro vnoučata

Chytil jste zlatou rybku, co si budete přát?

Prozradíte mi 7 hodnot, které jsou podle vás důležité pro život a které uznáváte?

Jaké je jejich pořadí?

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

Jste v kontaktu s prarodiči?

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

Souhlasíte s jejich hodnotami?

Čeho si vážíte na svých prarodičích?

Mluvíte s nimi o vašich hodnotách?

Co se vám nelíbí na vašich prarodičích?

PŘÍLOHA P III: Ukázky přepisů rozhovorů

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R1 – muž 72 let (1944), vypomáhá v původním zaměstnání, rodina bydlí ve vícegeneračním domě.

Chytil jste zlatou rybku, co si budete přát?

R1 Přál bych si především pevné zdraví, aby člověk nemusel do nemocnice a strávit hodiny v ordinacích.

Prozradíte mi 7 hodnot, které jsou podle vás důležité pro život a které uznáváte?

R1 Zdraví, přátelství, rodina, práce, úspěch, zájmy, svoboda.

Jaké je jejich pořadí?

R1 Zdraví, rodina přátelství, svoboda, zájmy, práce, úspěch.

Liší se váš současný žebříček od toho, který jste měl ve 20 letech?

R1 Určitě, v té době bylo prioritní dokončit vysokou školu, najít zaměstnání, mít dostatek přátel.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

R1 Vzhledem k tomu, jak se mění situace ve společnosti a je možné de facto vystudovat obor svých snů, je těžké se následně na trhu práce uplatnit. A po skončení studií dochází k rozčarování z reality. Vedle toho současné možnosti techniky vedou lidi k osamocení a k virtuálním přátelstvím a k životu singl. Těžko se navazují vztahy a tradiční hodnoty - založení rodiny a společné budování zázemí ustupují do pozadí a založení rodiny se oddaluje na pozdější dobu. Vedle toho se určujícím stává orientace na spotřebu a vlastní prožitky, na sebe.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R2 - (vnuk R1) muž 22 let, studuje, svobodný, rodina bydlí ve vícegeneračním domě

Chytil jsi zlatou rybku, co si budeš přát?

R2 Samostatný byt, abych nebyl pod kontrolou celé rodiny, Teslu – to je auto na elektrický pohon ☺

Prozradíš mi 7 hodnot, které jsou podle tebe důležité pro život a které uznáváš?

R2 Přátelství, rodina, práce, úspěch, peníze, zájmy, svoboda.

Jaké je jejich pořadí?

R2 Svoboda, úspěch, přátelství, peníze a práce jsou na sebe vázány, tak nevím, co je důležitější, rodina, zájmy.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle tebe důležité pro mladé lidi?

R2 Myslím, že nespěcháme se založením rodiny, chceme si užívat život, ale potřebujeme k tomu lidi kolem sebe, někteří nahrazují skutečné přátelství tím na netu, ale já mám radši kamarády z masa a kostí ☺ Důležitá je rodina, je to zázemí, i když někdy dovedou být pěkně otravní ☺ Peníze, bez nich není zábava, ale snažím se je vydělat na brigádách a nebýt úplně závislý na rodičích.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R3 – žena 62 let (1954), rodina bydlí v jednom městě, ale ne společně.

Jste v kontaktu se svými vnoučaty?

R3 Ano, chodí za mnou a voláme si. Vidíte, jdu s dobou, mám mobil ☺ Naše rodina dodržuje tradici společných oslav narozenin, svátků a tak. Víme o sobě, i když žijeme odděleně.

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

R3 Jak jsem řekla – přátelství, zábava, ale věnují se i studiu a respektují rodinu, jsou otevření a pravdomluvní.

Souhlasíte s jejich hodnotami?

R3 Souhlasím, vím, že jsme je dobře vychovali a že se jejich hodnoty změní s věkem, tak jako moje a jejich rodičů.

Čeho si vážíte na svých vnoučatech?

R3 Dobře se učí, mají zájem o dění kolem nich, otevřeně říkají své názory.

Mluvíte s nimi o vašich hodnotách?

R3 Jenom když na to přijde řeč, dost mne to obtěžovalo v mládí, myslím, že lepší je jít příkladem, než o něčem jenom mluvit.

Co se vám nelíbí na vašich vnoučatech?

R3 Já jsem s nimi spokojená, jsou mladí a mají právo na své názory.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R4 – (vnučka R3) žena 18 let, studuje, svobodná, bydlí s rodiči.

Jsi v kontaktu s prarodiči?

R4 Ano, chodím k babičce na obědy a chodíme spolu do divadla.

Znáš hodnoty, které uznává?

R4 Nevím, nemluvíme o tom, ale určitě zdraví, upřímnost, víra a rodina.

Souhlasíš s jejich hodnotami?

R4 Určitě, proč ne?

Čeho si vážíš na svých prarodičích?

R4 Babička má na mě čas, umí vyprávět a zbytečně mě nepoučuje....

Co se ti nelíbí na tvých prarodičích?

R4 Nic, mám je ráda.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R5 – žena 69 let (1947), příležitostně pracuje, rodina bydlí v jednom městě, ale ne společně.

Liší se tvůj současný žebříček od toho, který jsi měla ve 20 letech?

R5 Ve dvaceti? To byl jiný svět! Sháněla jsem parádu, tehdy nebyl takový výběr, šli jsme si doma. Důležité bylo přijít včas na rande. Sehnat pobyt u moře. ☺ Hodnoty byly důležité určitě jiné, zdraví mne nezajímalo, protože jsem neměla žádné problémy, důležití byli přátelé, zábava, ale i škola. S dobrým vzděláním byla šance na lepší místo.

Jsi v kontaktu se svými vnoučaty?

R5 Občas pomáhám mladým na zahradě, voláme si, naučila jsem se používat internet, tak je sleduji přes „fejsbuk“ ☺. Vidíme se často, ale ne denně. Mají svůj život – koníčky, kamarády, školu a ten nejstarší už i rodinu.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle tebe důležité pro mladé lidi?

R5 Vlastně stejné jako pro nás tehdy – zábava, kamarádi, studium. Zdraví je taky zatím nezajímá ☺

Čeho si vážíš na svých vnoučatech?

R5 Nestydí se za svou babičku ☺. Jsou ochotní a upřímní.

Co se ti nelíbí na tvých vnoučatech?

R5 Jejich lehkovážnost a zbytečný risk, ale to je spojeno s jejich mládím, které jim občas závidím ☺.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R6 – (vnuk R5) muž 26let, pracuje, ženatý, koupili si byt na hypotéku.

Říkal jste zdraví, dobré zaměstnání, láska, tolerance, spokojená rodina a spokojený život, dobrý plat, kamarádi, na které je spoleh...

R6 Aha, tak, zdraví to je důležité, láska, rodina, tolerance,... práce s dobrým platem, kamarádství, spokojený život, Úcta.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle vás důležité pro mladé lidi?

R6 Kamarádství, upřímnost, svoboda, ale i rodina.

Jste v kontaktu s prarodiči?

R6 Ano, vídáme se, ale spíš jenom příležitostně na rodinných akcích.

Znáte hodnoty, které uznávají oni?

R6 Určitě víra, zdraví, rodina, upřímnost, čest.

Souhlasíte s jejich hodnotami?

R6 Ano

Čeho si vážíte na svých prarodičích?

R6 Nepoučují, učí se nové věci, vážím si jich, hodně toho dokázali.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R7 – (vnučka R5) žena 21let, studuje, svobodná, bydlí s rodiči.

Chytila jsi zlatou rybku, co si budeš přát?

R7 Když je to zlatá rybka, vyplní mi každé přání, že? ☺ Potom chci pěkné auto, dobré zaměstnání a bohatého přítele ☺.

Prozradíš mi 7 hodnot, které jsou podle tebe důležité pro život a které uznáváš?

R7 Moudrost, poctivost, citlivost, tolerance, dobré přátelství, štěstí, spravedlnost... samé přemoudré věci ☺, ale myslím, že jsou potřeba, aby byli dobré vztahy mezi lidmi. To je moc filozofické a málo skutečné ☺ důležité jsou dobré vztahy mezi lidmi, zdraví, k tomu štěstí, protože na Titaniku byli všichni zdraví ☺, zázemí – nějaký majetek, dobrá práce. Nedostatek peněz dělá velké problémy v rodinách, ničí vztahy mezi lidmi, proto jsou důležité.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle tebe důležité pro mladé lidi?

R7 Asi ne ty, o kterých jsem předtím mluvila, spíš majetek, práce, ta přináší úspěch a ty peníze, peníze umožňují žít podle svých představ a to přináší spokojenost.

Jsi v kontaktu s prarodiči?

R7 Hlavně s babičkou, chodí nám pomáhat na zahradu a já za ní chodím, když mám čas mezi přednáškami, bydlí blízko školy. Ráda si s ní povídám.

Ukázka přepisu rozhovoru s respondentem R8 – žena 70 let (1946), pracovala do 67 let, bydlí sama, rodina žije v jiném městě, s vnučkou se nestýká.

Jaké hodnoty jsou v současnosti podle tebe důležité pro mladé lidi?

R8 Asi stejně jako byly v jejich věku pro nás – jenom rodina se posunula za přátelství a přátelství se často mění ve virtuální svět, každý má na internetu spoustu přátel, přitom nemá s kým jít do kina.

Zkusíme je opět seřadit od nejdůležitější, ano?

R8 Potom tedy asi takto: štěstí, přátelství, peníze, ale často si je vydělávají sami, nespolehají na rodiče nebo prarodiče ☺ když studují, chodí na brigády, doučování je také oblíbený způsob vydělávání. Zpět k pořadí ☺ štěstí, přátelství, peníze, zábava, rodina, upřímnost, inteligence, práce.

Jsi v kontaktu s vnučkou?

R8 Bohužel v posledních letech se moc nevidáme, dostala jsem se do sporu se synem a vnučku nevidám. Chybí mi, kontakt s nimi, dlouho jsme žili společně, ale možná i to byl důvod našeho sporu, vídali jsme se moc často a já občas měla na věci jiný názor, než mladí.

Souhlasíš s hodnotami mladých lidí?

R8 Vídám kolem sebe mnoho mladých lidí a asi mám štěstí, nejsou to žádní lumpové ani darebáci, spíš chtějí vypadat drsněji, než jací jsou. Víím, že studují, baví se, chodí na brigády, jenom ten internet je moc nemotivuje třeba k randění v přírodě ☺

PŘÍLOHA P IV: Ukázka práce s textem

... rodina, práce, úspěch, zájmy, svoboda.

R3 Bezpečí, **rodina**, zdraví, peníze na zajištění spokojeného života, koníčky, zájmy, **láska**.

R5 Štěstí, upřímnost, empatie, tolerance, zdraví, víra, **přátelství**, **rodina**, vzdělání.

R8 zdraví, **dobré vztahy mezi lidmi**, **v rodině**, **přátelé**, vzdělávání, přirozená inteligence, tolerance, upřímnost, pravda.

Jaké je jejich pořadí?

R1 Zdraví, **rodina** **přátelství**, svoboda, zájmy, práce, úspěch.

R3 Zdraví, **rodina**, bezpečí, poctivost, upřímnost, víra, **přátelství**, svoboda, zájmy, práce.

R5 Zdraví, **rodina**, víra, **přátelství**, vzdělání, tolerance a štěstí.

R8 Zdraví, **rodina**, tolerance, upřímnost, pravda, **přátelství**, inteligence, štěstí.

	R1	R3	R5	R8
HE				
③ H1	3	2	3	3